

«Норуот
күүһэ —
көмүөл
күүһэ!»

ЭНГСИЭЛИ

2013 сыл
Ыам ыйын
22 күнэ
Сэрэдэ
№ 70 (10842)

1935 сыл алтынны 5
күнүгэр төрүттэммитэ

Нам улууһун хаһыата

1996, 2005, 2009 сылларга
«Сыл бастын хаһыата»

БЭҕЭНЭЭ... БҮГҮН... САРСЫН...

Улуус баһылыгын
мунһабыттан
бэлитээһиннэр

Ис дьыала отделын сотрудниктара халаан уутун кэмигэр күүһүрдүлүбүт варианынан үлэлээбиттэр. Республикаабы ГИАИ управлениетыттан 2 сотрудник кэлэн бэрэбиэркэли сылдыбаллар.

Баһаарынай сулуоспа этэрэтин начальнига И.В. Колпашиков иһитиннэрбитинэн ыам ыйын 13 к. Модукка бөх уматаннар баһаарынайдары ыңырбыттар, Хатырык баһаарынайдар кэлэн умулларбыттар. Уопсайынан бөх уматыгытын кэмигэр хас да вызов кирибит.

ОГПН начальнига Н.А. Парников иһитиннэрбитинэн Нам улууһугар барыта 25 ойуур баһаара бэлитээһин, ааспыт нэдиэлэбэ 3 баһаар умуроруллубут, бүгүнкү күнүгэ Салбанга 1 ойуур баһаара буола турар. Былырын бу кэмгэ бири да ойуур баһаара бэлитээһиннэр. Тыада сыннана тахсы бобулар. Баһаары ыһпыт бурыйдаахтары булууга үлэ ытыллар. Николай Алексеевич улууска баһаар элбээбитинэн андыга бултааһыны өрүс арыларыттан ураты сирдэргэ бобуохха дьон этии киллэрдэ. Лесхоз директора М.В. Мордосов иһитиннэрбитинэн кэнники 4 ойуур баһаарыттан 3-һэ эргитиллибит, 1 Салбанга умайа турар, бу нэһиликкэ 10 парашютист ытыллыахтаах. Улууска буолбут 25 ойуур баһаардары 70%-нын булчуттар таһаарбыттар.

Улуус баһылыга А.И. Ильин халаан уутун кэмигэр үлэлээбит дьонго, нэһиликтэр баһылыктарыгар махталын биллэрдэ. РФ МЧС министрэ В.А. Пучков этиилэри ылынан иһитиннэрбитинэн Үөдэй даамбатын тутууга 300 мөл. солк. көрүлүөхтээх, Граф Биэрэгин даамбатын тупсаран огорууга СР Президентэ Е.А. Борисов биригэ үбүлээһин быһыытынан үп 50%-нын биэрэргэ эппит. СР Президентэ уонна РФ МЧС министрэ биригэ үлэлээһингэ Сөбүлээһингэ илии баттаспыттар, онно Үөдэй, Граф Биэрэгин даамбаларын тутуу киллэрлибит.

ТХУ начальнига В.Г. Алексеев иһитиннэрбитинэн халаан уутун кэмигэр специалистар нэһиликтэринэн сыһыарыллан үлэлээбиттэр. Халаан уутун кэмигэр 7884 ынах сүөһү, 8 тыһ. тахса сылгы эвакуацияламыт, барыллааһын дааннаһынан Үөдэйгэ 11 сүөһү ууга былдыамыт. 300-тэн тахса кулунчук, 4 тыһ. тахса ыйыт төрөөбүт. 76 сылгы өлбүт.

Нам селотун баһылыга А.Г. Новгородов сыбаалка таһынааһы территорияны хомуйууга субуотунньукка барыта 50-тан тахса тэрилтэ, 21 техника кыттыбытын иһитиннэрэн туран бары үлэлээбит дьонго махталын тиэртэ, оскуола оҕолоро кыттыбыттары буоллар диэтэ, оскуола оҕолоро оҕолору ыраас буолуу, ыраастаны тематыгар сочинение суруйалларыгар санаатын иһитиннэрдэ. Инникитин буолар субуотунньуктарга тэрилтэлэр бары, бас биллэриттэн тутулууга суох, федеральной да буоллун тахсыахтаахтар диэтэ.

Бэйэ информ.

Халаан ууга-2013

Ыам ыйын 17 күнүгэр РФ ыксаллаах быһыыга-майгыга министрэ В.А. Пучков Нам улууһугар кэлэн халаан уутун баһаарынайдытын билистэ. Кинини кытта министерство туһааннаах үлэһиттэрэ, СР Президентэ Е.А. Борисов, правительство председатели солбуйааччы А.Н. Скрыбыкин, СР ыксаллаах быһыы-майгы управлениетын

Граф Биэрэгинтэн эвакуацияланан кэлэн олоһор дьону кытта кэпсэттэ, туох тийибэтин ыйыталааста. Ол кэннэ боротуока биэрэргэр Граф Биэрэгин тутулуубут даамба таһыгар балаакка мунһах буолла. Мунһаахха СР правительствотун председатели солбуйааччы А.Н. Скрыбыкин, улуус баһылыга А.И. Ильин баһаарынайдытын билиһиннэрэн дакылаат онордулар. Альберт Иннокентьевич дьон дьийэтин,

биллэрэн бырайыагын онорон ытытын диэтэ. Үөдэй нэһиликтэр элбэх тутуу барытынан уонна дьон көһүн баһаарынайдытын даамба тутар наадатын иһитиннэрдэ. Онуоха В.А. Пучков 50%-нын федеральной үптэн, 50%-нын республиканской үптэн көмөлөөн тутуохха дьон бу улахан тутууга көмөлөөһүн биллэрдэ.

Мунһаахха В.Пучков халаан уутуттан эмсэһэлээбит дьонго көмө оҕоһуларын туһунан

РОССИЯ МИНИСТРЭ ҮЛЭНИ БИҺИРЭЭТЭ

начальнига А.В. Горкун о.д.а. сырыттылар.

Россия министрэ бастаан Хатын Арыс орто оскуолатыгар тэриллибит эвакуоуну көрдө, усулуобуйаны билистэ,

малын-салын страховкалыырга ыарахаттары көрсөллөрүн иһитиннэрдэ, Граф Биэрэгин даамбатын тупсаран огоруу үлэтин ыттылар наадатын эттэ. РФ министрэ бу үлэни өйүүрүн

иһитиннэрдэ. Ол курдук хас биридии киһиэхэ федеральной бюджеттэн 10 тыһ. солк., малын сороҕо ууга барыт буоллаһына 50 тыһ. солк., дьийэт, мала бүтүннүү ууга барыт буоллаһына 100 тыһ. солк. көмө харчы төлөнүөбэ. Эмсэһэлээбиттэр испиһиктэрин нэдиэлэ иһинэн, онтон государственной жилищнай сертификаты биэригэ испиһиэги 10 хонук иһинэн онорон бүтэрэргэ соруудахтаата. Уу барда да чөлүгэр түһэри үлэлэрэ түргэнник саҕаланыахтаахтар.

Мунһаах кэннэ РФ министрэ Россия уонна СР маассабай информация средстволарын үлэһиттэрин ыйытыларыгар эппиэттээтэ. Министр Владимир Андреевич халаан уутуттан сэрэхтээх буолууга Нам улууһугар эрдэттэн бэлэмнэнэн элбэх үлэ ытыллыбытын бэлиттээтэ.

В. РЫКУНОВА

2013 сыл – Тыа сирин сайдьытын сыла

«Ленскэй нэһилик» МТ дьаһалтата хас чэппиэр айы «Браас чэппиэр» дьин ааттаан ырааһырдыыга субуотунньуктары тэрийэр үгэни олоххо киллэрдэ. Ол чэрчитинэн ыам ыйын 16 к. Нам селотун Салбанскай, Базовой уулуссаларын хабаан, сыбаалка таһынааһы территорияны ыраастааһынга улахан субуотунньук тэрилиннэ. Субуотунньугу ытытыга улуус баһылыгын дьаһала тахсыбыта, комиссия тэриллибитэ. Бу күн үгүс киһи тахсан ипподромтан, «Дьулуур» тэрилтэ инниттэн саҕалаан улахан территорияны ыраастаатылар.

НАММЫТ ЫРААС БУОЛАРЫН ТУҺУГАР

управлениета, архыып, «Эрэл» үөрэтэр киин, музыкальной оскуола, начальной оскуола, «Якутгазстрой», энергосбыт, «Талба» ырыынак, «Намстрой», налоговой инспекция, балыһа, А. Шестаков аатынан культура киинэ, «Сайдьы», «Эрэл», Бережнев С.И. управляющей компаниялара, «Октябрьской», «Ипподром» түөлбөлөрүн олохтоохторо. Маны таһынан бу күн село ветераннара Ржев скверин ыраастаатылар, мас олоһулар, сибэкки олоһор иһиттэри, буору бэлэмнээтилэр. Нам 1 №-дээх оскуолатын учууталлара Чернышевскай, Ленин уулуссаларын, 2 №-дээх оскуола учууталлара, үөрэнээччилэрэ, гимназия учууталлара паарканы, үөрэх управлениетын үлэһиттэрэ паарка таһын хомуйдулар. Хомуллубут бөү тийиһигэ, таһыга село тэрилтэлэрин 21 техникатын араас көрүнгэ туһанылына. Ол курдук «МАУ АРТ» (Яковлев В.Е.) – 1 автобус, 1 МТЗ, 1 Камаз, 2 погрузчик, 1 бульдозер, «Алекс» ООО (Кириллин А.Е.) – 1 погрузчик, 2 Камаз, 1 бульдозер, «Намкоммунтеплоэнерго» ОАО (Игнатев Н.В.) – 1 Камаз, 1 ЗИЛ, «Быйан» АО (Окороков Р.Е.) – 1 Урал, «Уйгу» ООО (Ядреев С.С.)

Субуотунньугу село баһылыга А.Г. Новгородов салайан ыттыттар. Улуус дьаһалтатын салайааччылары, хас да тэрилтэ салайааччылары кыттан үлэһиттэрин көүлээтилэр.

Бастагы субуотунньукка элбэх киһи кыттыбыта киһи сүргэтин көтөхтө. Дьон ырааска, сырдыкка тардыһаар бу тэрээһинтэн көһүннэ. Ол курдук барыта 300-кэ киһи үлэлээтэ. Манньык тэрилтэлэр таһыалар: улуус дьаһалтата, дьаһалта иһигэр баар тэрилтэлэр, музей, библиотека, «Сахатранс-

нефтегаз», «Энсиэли» хаһыат редакцията, 8 №-дээх аптека, социальной харалта управлениета, «Солнышко», «Кустук», «Чэир», «Кэскил», «Туллукчачан», «Самоцветик», «Кэнчээри» детсадтар, оскуола-сад, педколледж, ветеринария управлениета, баһаарынай сулуоспа, «Эрэл» ТХПК, «Намкоммунтеплоэнерго» ОАО, ИП Эверстов И.И. аптеката, «Сахателеком», почта, дьарыктаах буолуу киинэ, пенсионнай фонда управлениета, оҕо эйгэтин түөлбэтэ, оҕо приюта, тыа хаһаайыстыбатын

Улуус нэһиликтэригэр

АНГЛИЙСКОЙ ТЫЛЫ ҮӨРЭТИЭХТЭРЭ

Сотурутаабыта Хатырык нэһилигин дьонугар-сэргэтигэр, 8-11 кылаас оҕолоругар сирэри-туому, алгыһы тэрийээри Ил Түмэн Промышленной палатын бюджетной комитетын специалиһа А. Друзьянов, Аппааны олохтооҕо К. Варламов, художник Ф. Павлов кэргэнинэн кэлэ сырыттылар. Саҥа автовокзал тутууларыгар аналлаах марафонга баһылык А. Пинигин нэһилик дьонго хомуйбут харчыларын туттарда. Сыбаалканы ыраастыырга аналлаах субуотунньуктар буолуохтаахтарга бэлиттээннэ. Кыайы күнүгэр тэриллибит парадка «Кэрэчээнэ» оҕо саадын колонната 1 м. ылан, сертификат туттарылына. Олохтоох бэкээринэҕэ салайааччынан ИП «Сивцева», сибээс отделениетыгар муус устар 23 күнүттэн саҥа специалист В. Собакина үлэлээн эрэллэр. «Сайдам» сынналан киинигэр туйгун үөрэнээччилэр слеттэргэ, олохтоох музыкальной оскуола отчуоттур концерта буолла. Ыам ыйын 17 күнүгэр расаада атытыгар аналлаах дьаарбаҥка тэриллибитэ. 10 оскуола оҕото куоракка «Бэс Чагда» санаторийга сыннаана уонна диригиник английскай тылы үөрэтэ бардылар.

А. КУЛИЧКИНА,
РФ суруналыстырын союһун
чилиэнэ

– 1 погрузчик, «Талба» ырыынак (Никитин А.И.) – 2 Камаз, ИП Васильев И.Д. – 1 Камаз, ИП Стрекаловский Л.Д. – 1 погрузчик, 1 грузовой массивына, «Намгазстрой» ООО ПМК (Федоров А.А.) – 1 МТЗ, «Эрэл» ООО (Дураев Д.Д.) – 1 МТЗ, ветуправление (Эверстов С.Д.) – 1 МТЗ, «Намстрой» МУП (Кутуков В.В.) – 1 МТЗ. Уопсайа 700 куб. бөү сыбаалка тийдирилэр. Бары кыттыбыт дьонго, техникалаахтарга улуус салалтата, село баһылыга Андрей Новгородов улахан махталларын тиэрдэллэр.

Сыбаалка тийбэккэ эрэ да диэххэ сөп, олус элбэх бөү сүөкээбиттэриттэн киһи сөҕөр, хомойор. Санаалара буолан олоһор сирдэрин киргиттэллэриттэн сонньуулаһын. Бөх олус элбэх буолан бастагы субуотунньукка барыта кыайан хомуллубата. Онон уһун сыллар усталарыгар мустубут бөү барытын ыраастыырга туһуттан бастагы саҕалааһынмыт уостан хаалбакка инникитин манньык субуотунньуктар эмиэ тэриллиэхтэрэ. Онуоха Наммыт олохтоохторо, тэрилтэлэр үлэһиттэрэ туора турбакка бары кыттыыхтарга, түөлбөбит ыраас, чэбдик буоларын туһугар бэйэлэрин кылааттарын өссө киллэриэхтэрэ дьин эрэнэбит, ыңырабыт.

В. РЫКУНОВА

2014 сылга биһиги улууспутугар Саха сиригн норуоттарын 6-с оонньуута буолуоҕа. Манан сибээстээн оонньууну көрсө туох үлэ ытылларын туһунан улуус баһылыгыттан А.И. Ильинтэн ыйыталаастым.

– **Альберт Иннокентьевич, 6-с оонньуу Нам улуутугар хайдах кэлбитин туһунан өссө төгүл иһитиннэр эрэ.**

– 2010 сыллаахха от ыйыгар Оонньууну ханнык улууска биэрэр туһунан Госкомспорт коллегията буолбута. Коллегия саастаабыгар председатель билигин спорт министрэ М.Д. Гуляев, ону таһынан 15 чилиэн кирибиттэрэ. Оонньууну көмүскээн ылыыга эрдэттэн балаһыанньа ыһыттарата. Улуус баһылыгын бастакы солбуйааччы председателлээх комиссия үлэлээн презентация, дакылаат оһоһуллубута. Бу коллегияҕа Оонньууну былдьаһа Амма улуутун баһылыга А.Е. Артемьев, Таатта баһылыга М.А. Протодьядонов, Ньурба баһылыгын солбуйааччы баал-

бүтүөхтээх. Бырайыак уопсай суумата 282 мөл. 685 тыһ. солк., быйылгы үлэҕэ 100 мөл. 649 тыһ. солк. көрүлүннэ. Маны таһынан КСК үлэтэ саҕаланна. Бырайыагы «Сахапроект» тэрилтэ оһорбута. Уопсай суумата 201 мөл. 386 тыһ. солк., быйыл 61 мөл. 971 тыһ. солк. көрүлүннэ. КСК таһыгар аттынааҕы дьиэлэри, социальнай объектары эмиэ сылытыахтаах, улахан кыамталаах кварталнай котельнай тутулуохтаах. Оонньуулар сорох көрүгнэрэ чугастааҕы

улууска ытыллыахтарай?

– Нам селотугар «Браас уу» ууну ыраастыыр сооружение, водозабор, 3 км уһуннаах сайынгы уу турбата тардыллыахтаах. 2 трансформатордаах ПС 35/10 кВ кыамталаах электролиния оһоһулуохтаах. Нам селотугар культура дыбарыаһын туттары бюджеты таһынан источниктартан үбүн көрдүүбүт, бырайыагы «Якутпроект» (ген. дир. Андросов И.С.) экспертизаны ааспыт бырайыагы привязка оһоруохтаах. Спортсменнары

Нам с. стадион сваялара

Нам с. КСК

сад онугар 120 миэстэлээх детсад быйыл үлэтэ саҕаланыахтаах.

Нам–Искра суолун капиталнай өрөмүгүгэр 11 мөл. 340 тыһ. солк. көрүлүннэ, муниципальнай суолларга 4 мөл. 360 тыһ. солк. көрүлүннэ, Нам–Булуус хайысхатынан 860 тыһ. солк. көрүлүннэ. Эбии суол бэлиэлэрин туруорууга үп көрдүүбүт. Нам–Салбан суолун 10 км. бырайыактааһынна үлэлэнэ сылдьабыт. Сыбаалка-

Биэрэгэр 417697,73 тыһ. солк. 350 миэстэлээх 2 №-дээх профессиональной лицей үөрэнэр-лабораторнай корпусуа, 316293,18 тыһ. солк. суумалаах 250 миэстэлээх лицей уопсай дьиэтэ тутулуохтаахтар.

Тулайаах оһолорго быйыл Хамаҕаттаҕа 1759387,57 тыһ. солк., Нам селотугар 4150312,28 тыһ. солк. суумалаах дьиэлэр үлэҕэ кирирэхтэрэ. 1 Хомустаахха 14000000 солк., Хамаҕаттаҕа

ЭҢИИЛГИ ООҢЬУУЛАРГА...

Граф Биэрэгийн даамбата

түһэрэгэ үөрэх тэрилтэлэрин капиталнай өрөмүгүгэр 133 мөл. солк. көрдүүбүт. 50 миэстэлээх ДЮСШ интерната тутулуохтаах, суумата 50 мөл. солк. Суол өрөмүгүгэр, Дьокуускай–Нам суолун оһорууга 230 мөл. солк. туруорсабыт. Нам селотугар уулуссаны сырдатты уотун ситимин өрөмүгүгэр, суоллары асфальтан бүрүйүүгэ, тупсаран оһорууга 187 мөл. солк. туруорсабыт.

«Суулаары турар уонна аварийнай дьиэлэргэ гражданнары көһөрүү» программанан быйыл Нам селотугар бытовое комбинат дьиэтин онугар 3 таас дьиэ

Нам с. 100 миэстэлээх детсад

лара, онон түөрт улуус буолан кирисибиһит. Түмүккэ кистэлэн куоластааһыннан биһиги аммалары 3 куолаһынан кыайан 2014 сыл от ыйын 1-5 күннэригэр Нам улуутугар спортивной оонньуулар буолуохтара. 2010 с. күһүн Өлүөхүмэҕэ буолбут 5-с спортивной оонньууларга улуус делегацията тийэн үөрүүлээх быһыыга–майгыга Оонньуу былааҕын ылбыһыт.

– **Бу Оонньууларын сибээстээн улууспутугар элбэх үлэ, тутуу ытыллара былааннар. Ол туһунан кэпсээ эрэ.**

– Нам селотугар 3000 миэстэлээх ичигэс манежтаах стадион тутуута саҕаланна. Манежка, стандарка сөп түбэһиннэрэн, чэпчэки атлетика, ох саанан ытыы, ыстаныы көрүгнэрэ ытыллыахтара. Бырайыагы «Якутагропром проект» (дир. Ф.И. Шишин) тэрилтэҕэ оһортордубут.

Аппааны б. детсада

30000000 солк., Хатырыкка 10197900 солк., Түбэҕэ 20000000 солк. суумалаах хотоннор, Аппааныга 8471385,51 солк., Түбэҕэ 12000000 солк., Арбынга 10978025,22 солк., Көбөкөнгө 15000000 солк. суумалаах котельнайдар тутулуохтара. 1 Хомустаахха 24410640 солк., Партизанга 12871285 солк. СР тыа хаһаайыстыбатын министрствотугар сайаапка түһэрилиннэ, Хамаҕаттаҕа 19 мөл. солк., Бөтүгнэ 13362620 солк., Түбэҕэ 8000000 солк., 2 Хомустаахха 17957645 солк. суумалаах локальной водопроводтар тардыллыахтара.

– **«Үтүө дьыаланан» туох үлэлэр барыахтарай?**

– «Үтүө дьыала» чэрчитинэн манньк үлэлэр ытыллыахтара: Арбынга 40 миэстэлээх оскуола, Бөтүгнэ оскуола спортсаалата, Искраҕа 40 миэстэлээх оскуола иккис учарата, Көбөкөнгө КСК,

Үөдэй оскуола

тутулуохтаах. Бу үс сыллаах программа буолар. Быйыл Нам улуутугар тутууга 70 мөл. 230 тыһ. 331 солк. 91 кэп. көрүлүннэ. «Бюджетнай сфера үлэһиттэрэ» программанан 28 квартиралаах таас дьиэ тутулла турар. Суумата 55 мөл. 800 тыһ. солк., субсидията 17 мөл. 700 тыһ. солк. Хатын Арыыга пилотнай бырайыагынан эмиэ итиччэ суумалаах 28 квартиралаах дьиэ тутулуохтаах. Көбөкөнгө, Хатырыкка, Хамаҕаттаҕа бюджет үлэһиттэригэр быйыл 4 квартиралаах дьиэлэр тутулуохтара. Аппааныга «Социальное развитие села до 2013 г.» Федеральной целевой программанан «Озерной» оһорор квартал тутулуохтаах. Уопсай суумата 499 мөл. 498 тыһ. 380 солк., быйылгы былаанга 108 мөл. солк. кирирдэ. Бу тутууга федеральной бюджеттэн 309317,295 солк., республика бюджетиттан 94791,38 солк. кэлиэхтээх, олохтоох бюджеттэн 86697 солк. көрүлүннэ, бюджетты таһынан источниктан 8093,72 солк. көрүлүннэ. Нам селотугар 100 миэстэлээх детсад тутулла турар. Маны таһынан «Юбилейнай» маҕаһын таһыгар тутулан иһэн быраһылыбыт дет-

Нам с. 28 квартиралаах дьиэ

ны көрүүгэ–хараһыыга программанан 2 мөл. Граф Биэрэгэр, заправка таһыгар халаан уутугар бэлэмнэнэн даамбаны чөлүгэр түһэригэ суумата 4 мөл. 330 тыһ. солк. Бу үлэни «Бийан» ХЭТ (дир. Р.Е. Окорочков) оһордо. Үөдэй оскуола быйыл тутулан бүтэн алтынны ыйга үлэҕэ кирирэхтээх, Президент былааныгар турар. Уопсай суумата 169 мөл. 299 тыһ. 827 солк. Бу оскуоланы «Адезия» ХЭТ тутар.

2015 сылга диэри «Дальнай Восток уонна Байкальскай регион социальной-экономической сайдыыта» программанан Граф

Нам селотугар Олонхо дьиэтэ, Никольскайга административнай–культурнай киин, Кыһыл–Дэриэбинэҕэ элбэх функциялаах киин, 1 Хомустаахха детсад.

Тутуу боппуростарын быһаарыыга хас оптурунньук аайы производственной планеркалар буолаллар. Маны таһынан объектарга нэдиэлэ аайы туспа планеркалар ытыллыаллар.

Саха сиригн норуоттарын 6-с оонньуутун көрсө өрө тардынаахха, улууспут, Намыт селота туссарын туһугар бэйэбит кылаапытын киллэриэххэ.

Кэпсэттэ В. РЫКУНОВА

Подрядчыгынан «Адезия» ХЭТ (дир. М.Ф. Охлопков), субподрядчыгынан «Намстрой» МУП СМУ (дир. В.В. Кутуков) буолаллар. 22 тыһ. куб. кумах, 10-тан тахса куб. щбенка аҕалыллан кутулунна, 72 устуука свая кэллэ, сваятын туруоруу үлэтэ саҕаланна, кварталнай котельнай сваята түһүөхтээх. Быйыл площадката, манеһын көндөйө тутуллан

нэһиликтэргэ буолуохтааһынна Хамаҕаттаҕа 50 мөл. солк. суумалаах спортсаала тутулуохтаах. Маны таһынан НПК спортсаалатын тутууга үөрэх министрствота бырайыагар 3 мөл. солк. көрдө, билигин тутуутун үбэ көрдөнөр. Бу икки объект үбүлээһинин агарын Федеральной бюджеттан уйунар туһунан кэпсэти барар.

– **Өссө туох тутуулар, үлэлэр**

Ыччат айар, дьулуһар

Муус устар 19-24 күннэригэр Аллараа Бэстээххэ тимир суолун транспортнай техникумун дьэтигэр 5-с республиканскай «Ыччат – Саха республикатын инновационнай-стратегическай ресурсата» диэн үгэс быһыытынан ытыллар дьылабыай оонньуу буолан ааста. Оонньуу сүрүн сыалынан эдэр ыччат научнай уонна айар кыабын арыыйы, республика социальнай-экономическай сайдыытын практической сорукартын быһаарыы, республика салайар кадрдарын резерваларын үөскэтии буолар. Уопсайа 120 ыччат республика араас мунуктарыттан кэлбиттэр, Нам улдуһуттан «Ленскэй нэһилиэк» МТ ыччат политикатын специалиһа Д.Д. Бугаев кыттыны ылла.

ыйабыт киинигэр үлэлиир тэрилтэлэр генеральной дириэктэрдэрэ, ситиһиилээх предпринимателлэр, устудьуоннар, тэрилтэ салайааччылары, актыбыыстар, араас чыыннаах государственнай, муниципальнай сулууспалаахтар уонна да атын хайысхага үлэлиир дьонноор бааллара. Кастинг быһыытынан кэлбит буоланнар күүстээх хамаандалар тэриллбиттэрэ. Эрийсиилээх, күргүөмнээх үлэ кэнниттэн биһиги, «Оранжевайдар» хамаандалара, кыайыы үөрүүтүн билбиһит. Бырайыагы көмүскээһин кэмигэр хамыһыһыаттан 5 боппуруос кирибиттэр 2-гэр сөптөөх эппиэти бээрэммин бэйэм кылааппын киллэрбитим. Күрэх түмүгүнэн сыаналаах «Ультрабук» көмпүүтэринэн наҕараадаламмыһыт, салайар кадрдар резерваларыгар кири-

Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат

РЖЕВКЭ АЙАН

Ржев диэн 1216 сыллаахха төрүттэммит, Волга өрүс баһын үрдүгэр турар, былыр-былыргыттан кинээстэр сир былдыһан сэриилэспит, эмиэ да поляктар сэриилэрэ күөнтээн сылдыбыт, Наполеон сэриитэ хаарыйан ааспыт, онтон Аҕа дойду сэриитигэр улахан хаан тохтуулаах кыргыһылар буолбут, былдыһыктаах бырта сыата буолбут быһылааннаах куорат эбит. Аны үс сылынан куорат 800 сааһын бэлиэтээри олоролор. Куорат тоҕо Ржев диэн ааттаммытын историктар араастаан быһаараллар, үс суол сабаҕалааһыны этэллэр. Бастакы версия быһыытынан Ржев диэн былыргы нууччалыы Ржава диэн тылтан, ол аата бадараннаах сир диэнтэн үөскээбит дииллэр. Оттон Ржев билигин бадаранаан суох үрдүк сиргэ турар. Иккис версия этэринэн Ржев диэн рожь бурдук аатыттан үөскээбит диэн буолар, былыргы Ржев олохтоохтору бурдугу хото үүнэрэллэрэ үһү. Үһүс сабаҕалааһын быһыытынан Владимир кинээс ата кистириртэн ааттаммыта үһү, бу версия киһини соччо итэҕэспэт. Ким баҕарар ата ханна баҕарар кистири (ржет) буоллаҕа.

Сэри саана Ржев куораты 17 ый устата оккупациялан, олохтоохтору дьууктаан, муннаан-сордоон олоруттар. Ржев иһин кыргыһы улахан суолталаах буолбута, дэлэҕэ даҕаны Ржевы Гитлер «Москваҕа кириэр аан» диэн ааттаабатаҕа буолуо. Бэл диэтэр, Сталин сэри устатын тухары биридэ эрэ сэриилэнэр фронтга Ржев таһынаағы дэриэбинэҕэ кэлэн, бири баһынай дьэтигэр түһэн олонор байыаннай начальниктары кытта сүбөлэспит. Ол дьэ «Сталин дьэиэтэ» диэн ааттанан билигин да музей курдук турар үһү. Ржев иһин кыргыһыга икки мөлүйүөн сэбиэскэй саллааттар өлбүттэр. Мин убайым Ушницкай Степан Васильевич бүтэһик суруга 1942 с. Вышний Вологен диэн куораттан кэлбитэ. Онтон ыла сурук да, сурах да кэлбэтэҕэ. Өрдөөүтү мин Подольск диэн Москва аннынаағы байыаннай архыыптан ирдэһэн суруйа сылдыбытым. Онно убайым 1942 с. ахсынныга сураҕа суох сүппүтэ, онтон атыны чуолкайдаабаппыт диэн эппиэт кэлбитэ. Онтон уонтан тахса сыллаарыта убайым унуоҕун Ржев куорат поисковиктара булан ылан, аата мемориальнай плитаҕа су-

руллубут этэ. Ол иһин убайым сэриигэ охтубут сири көрөөрү, пааматынныкка сибэкки ууран, төрөөбүт дойдутун буорун кутан кэлээри Баишев Николай Никитичкэ, Ильин Альберт Иннокентьевичка сайабылыанна суруйбуппун ылынаннар Ржевкэ баран, баҕа санаабын толорон, астынан кэллим. Мемориал авторын Петухов Михаил Романовичы, улуус баһылыгын Альберт Иннокентьевичы кытта сырыттыбыт. Москвадан Ржев тэйиччи, 150 км. Урукку Дьокуускай мэра Заболов Юрий Вадимович саха постпредствотыгар Акимов солбуйааччыта эбит. Кэлэ-бара бэйэтин массынаатынан илдэ сырытта.

Баран иһэн Ржев бэтэрээ өттүгэр Зубов диэн куорат мэриятар көрсүһөн, пааматынныкка венка ууран аастыбыт. Оно эмиэ элбэх саха саллаата сэриилэспит, өлбүт үһү. Ржевкэ тийиһиһитигэр олус үчүгэйдик, аймахтара кэлбиттэрин курдук үөрэ-көтө көрүстүлэр. Мемориал-музей Филькино диэн дэриэбинэ аттыгар тутуллубут, олус кэрэ кестүүлээх, аттыгар Николай Чудотворец чиһигэр тутуллубут часовнялаах эбит. Пааматыннык болуоссатыгар үөрүүлээх миитин буолла, ыалдыттар махтал тылы эттибит. Онтон талааннаахтар концерт көрдөрдүлэр. Миитин кэнниттэн солдатскай куукуна диэн уһун баһы остоулга фушет курдук ас тарыттар. Ол кэнниттэн ыһырылаахтары осто-лобуойга киллэрэн аһаттылар. Эбэрдэлэһии, ырыа-тойук, үөрүү-көгүү буолла. Ржев мэра Ржев туһунан кинигэлэри бэлэхтэтэ. Киһэ хойут Москвага кэлбиһит. Сарсынныгыгар саха постпредствотын дьэитигэр бырааһынныктаағы приемна сылдьан иһэн, бириэмэбит ыгым буолан эрдэ аэропортка айаннаабыһыт.

Онон 71 сыл анараа өттүгэр Ржевкэ кыргыһы толоонугар охтубут убайбын көрсүбүт курдук санаан, улаханнык астынан кэллим. Миитин ыһыһыт уонна илдэ сылдыбыт дьоммор улахан махталбын биллэрэбис.

Б. УБАНУНСКАЯ

КЫАЙЫЫГА КЫЛААТЫН КИЛЛЭРДЭ

- Дмитрий Дмитриевич, күрэхтэһии уопсай туругун билиһинэр эрэ, хайдах быһылаах ытыллар эбитий?
- Республикаттан 300-н тахса баҕалаахтартан 112 буолан талыллан «Министрга» кыттар чээскэ тиксибиһит. Оонньууга 16-лыы киһилээх 7 хамаанда кыттыбыта, бары туспа өгүнэн бэлиэтэнэллэр, мин 5 № «Оранжевайдарга» түбэспитим. Тэрэһин иккис күнүгэр республикабыт президиэн Е.А. Борисов кэлэн «Нэһилиэги сайыннарар комплекснай миэрэлэри ылынар туһунан былаан оноруу» диэн соруудаҕын биэрбитэ. Хамаандабытыгар Саха сириин содуруу өттө түбэһэн, уопсай сүбөнэн Өймөкөөн улууһун Томтор нэһилиэтин талбыһыт. Хас биридди хамаанда туспа правительство оруолун толорбута, мин үөрэҕири министириин быһыытынан холонон көрбүтүм. Кыайылаах бырайыак биһирэбили ылан олоххо киллэриллэрэ биллэрдибитэ. Ол иһин түүннэри-күнүстэри утуйар уубутун умнан айар үлэ үгэнигэр түбэспитим. Үгүс кыттааччы бэйэтэ ураты уопуттаах, билиилээх-көрүүлээх буолан биэрбиттэрэ: Арасы-

биһит.
- Тэрэһин таһымын хайдах сыаналаатын?
- Үчүгэй санаа үөскээтэ. Программа чэрчитинэн, бырайыак суруйуутун таһынан, тимир суолга экскурсия быһыытынан илдэ сылдыбыттара, спортивнай күрэхтэһии, психологическай трениннэр ытыллыбыттара. Ол гынан баран, сүрүн болломтобун, сэмгээрибин кыттылаахтар билиилэрин таһыма тардыбыта. Ханнык баҕарар идеяны критикэлиир санааҕа тийбэккэ эрэри тутта быһаарар, олоххо киллэрэр этиилэринэн сөхтөрдүлэр.
- «Министр» курдук дьонуннаах тэрэһингэ кыттарга ханнык хаачыстыба ордук сыаналанар эбитий?
- Сүрүн ирдэбилиһинэн нуучча тылынан сатамнылаахтык сагарыы буоларын өссө төгүл бэйэбэр бэлиэтэнним. Нууччалыы сагарбат киһи төһө да уопуттаннар, билилэннэр бэйэтин санаатын дьонго тириэрдибэккэ эрэйдэнэрэ, бэйэтин таһымынан сөптөөхтүк сыаналаммата көстөр. Ону таһынан үлэһит, тулуурдаах, олоххо тус бэйэ көрүүлээх, дьону кытта сатаһар буолуохха наада.
Кэпсэттэ Н.АНДРЕЕВА

Мин маннык этиилээхпин

Аны аҕыйах хонугунан оҕолор уон бири сыл устата үөрэнэн тахсыбыт оскуолаларын кытта араас түгэннэрэ тийэн кэлиэ. Дьэ, биллэн турар, долгутуулаах күн... Бастакы кылааска кириэн үөрэх кыһатыгар уон бири сыл устата тиритэн-хорутан үөрэнэн, оҕолорун кытта доҕордоһон, бири дьэиэ кэргэн оҕолорун курдук бэйэ-бэйэлэрин ытыктаһан, улаатан, оскуолаларын бүтэрэн, олох киэн аартыгар үктэниэхтэрэ турдаҕа. Онон бүтэһик оскуоланы кытта араас күннэрин оскуола да, төрөппүт да, оҕо да хайдах быһылаахтык атааралларын толкуйдаан төбөлөрүн быһа сыһынан эрдэхтэрэ...
Бу дьыл ыам ыйын 7-с күнүгэр «Кэскил» хаһыакка «Сэмэйдик бэлиэтири тоҕо табыллыбат?» диэн А.М. ыстатыйата бэчээттэммит.
Манна бири төрөппүт: «Банкыаппытыгар 20-лини тыһыынчаны кыттыстыбыт. Онтубут да тийэрэ саарбах», - дири. Ону бу ыстатыйаны суруйааччы киһи соһуйан тылыттан маппыт: «Ата элбэҕин? Ама дуу?»
Бу кэпсири төрөппүт уола үөрэнэр кыһатын быһыл 100-чэкэ оҕо бүтэрэн үһү. Олор бары 20-лини биридэхтэринэ, уопсайынан төһө суума буоларын ааҕан көрүн.
Бу хомуйбут харчыларынан бастаан ресторанныгыгар, иккиһинэн, үөрэммит кыһаларыгар, салайааччыларыгар, учууталларыгар сыаналаах бэлэхтэри онороллор. Аны туран, дьоро киһэлэрин кизгэппит эстрада артыыстарыгар, биэчэри ытааччыларыгар добуочча гонорары төлүүллэр. Өссө

БАНКЕТ ТҮБҮГЭ

хаартыскаҕа түһэрэр, видеоҕа устар дьоннорун маннаальылар. Оно эбии виньеткалара, өйдөбүннүк альбомнара, бири-истэрэ, сибэккилэрэ о.д. Орду-бутуан киһэһэ теплоходунан күүлэйди бараллар. Түмүгэр, чакчы да, тийимиэн да сөп курдук.
«Ол эрэри, тоҕо наһаа итинник кизптээһиннээхтик бырааһынныктыыллара буолуой? Ону сатаан өйдөөбөппүн», - дири автор. Аны таңастара эмиэ бири айдаан. Ким киэнэ төһө сыаналааҕар, сиздэрийгэр күрэстэһии курдук. «Аһаҕа былааччытайын ийэтэ Москвадан аҕалыт, 25000 солкуобайдаах үһү. Оттон миэнэ баара-суоҕа 13 эрэ тыһыынчалаах. Кэппэппин...», - дири кыргыттар бааллар.
Дьэ, иэдээн эбит. Саҕа оскуоланы бүтэрэн, олох киэн аартыгар үктэнэн эрэр оҕону сизэр суох атаахтатыы...
Бири да бардаһымнаах түгэн оҕо инники сырдык ыратын тизэр эргитэн кэбиһиэн сөп. Ону мин санаабыр төрөппүт оҕотун инники дьылҕатын санаан, оҕолор бэйэлэрин бырааһынныктыарын иһирэхтик, истинник ыталларыгар көмөлөһүөхтээх.
Онон автор этэр: «Олох киэн аартыгар саҕа үктэнэн эрэр эдэр дьону наһаа арбыыр, ачаалатар, өрө тутар сыһа. Оскуоланы бүтэри - олох бири түһүмэҕин түмүктүүр түгэн. Ону ол сиэринэн, сэмэйдик бэлиэтири орунаах: бэйэ күүһүнэн, кыабынан, көүзүнэн тэрийэн...»
Бу хаһыакка «Бэркэ толкуйдаабыттар» диэн бэртээхэй ыстатыйа тахсыты. Үөһэ Бүлүү 2-с нүөмэрдээх оскуо-

латыгар 11-с кылаас оҕолоро бэйэлэрин күүстэринэн күһүнүтүн кылаастарын сайлааччытын көмөтүнэн банкетырын сөптөөхтүк ытытарга үп хомуйарга быһаарыммыттар. Онон кылааһынан араас бырааһынныктарга, түмсүүлэргэ кыра сыанаҕа оптовай табаары атылаһан наһаа үрдэппэккэ атылаһан син сөбүгэр үп хомуйан эрэллэр эбит. Манна оҕолор ордук түмсүүлээх уонна олоххо уратытык сыһыаннаһарга үөрэммиттэр.
Мин уолум онус кылааһы бүтэрэригэр кылааһын салайааччыта З.Н. Акимбетова оҕолору банкетырын сөптөөхтүк тэриналлэригэр, туох үлэни ытыталларыгар сүбэ муннах ыһыһыт этэ, оҕолор бэйэлэрин күүстэринэн банкетырын ытыталларыгар, тэриналлэргэ баран хамнаска үлэлиллэригэр. Онон күһүнүтүн саҕалаан ханнык тэрилтэ үлэҕэ наадыларынан баран дьэилэрин известкалаан, ремоннаан, хаар түһэрэн у.д.а. үлэлэргэ үлэлээн сөптөөх үп хомуйан төрөппүттэртэн бири да харчыны ылбакка банкетырын бэрт үчүгэйдик атаарбыттар. Ол оҕолор бары олоххо сөптөөх миэстэлэрин булан үлэлээн-хамнаан, киһи тэнинэн ыал буолан олоролор.
Онон «Кэскил» хаһыакка тахсытыт А.М. «Сэмэйдик бэлиэтири тоҕо табыллыбат?» диэн ыстатыйаны хас биридди төрөппүт ааҕан оҕотун инники дьылҕатыгар, олоҕу сыаналыыр буолан тахсарыгар сөптөөх быһаарыныны ылынарыгар баҕарыам этэ.
З.А. ТИХОЛОВА, Нам

